

Norsk Tegnspråk Hjelpark

Nivå I, II, III — Grunnleggende til avansert — LK20

Grunnleggende om tegnspråk

Hva er norsk tegnspråk (NTS)?

- Visuelt-gestuet språk
- Fullverdig, naturlig språk
- Egen grammatikk og struktur
- Ikke basert på norsk talespråk
- Ca. 16 500 brukere i Norge
- Offisielt språk siden 2009
- Anerkjent i språkloven 2021

Tegnspråkets modaliteter

- **Manuell** – hender og armer
- **Non-manuell** – ansikt og kropp
- Begge er grammatisk nødvendige
- Samtidige komponenter

Tegnets fem parametre

1. **Håndform** – fingrenes posisjon
2. **Plassering** – hvor tegnet utføres
3. **Bevegelse** – hvordan hånden beveger seg
4. **Orientering** – håndflatens retning
5. **Non-manuelle uttrykk** – ansikt/kropp

Håndformer i NTS

- Ca. 40 distinktive håndformer
- Noen håndformer fra fingerstaving
- Håndformen kan bære betydning
- Minimale par skiller håndform
- Eksempel: FORSTÅ vs. TENKE

Bevegelsestyper

- **Retningsbevegelse** – rett linje
- **Bue/sirkelbevegelse**
- **Vridning** – rotasjon av håndledd
- **Fingerbevegelse** – bøyning/spredning
- **Kontaktbevegelse** – berøring
- **Gjentakelse** – repetisjon

Grammatikk

Setningsstruktur

- **Topikk-kommentar** – hovedstruktur
- Topikk først, så kommentar
- Ikke SVO som i norsk
- Fleksibel ordstilling
- Non-manuell markering av topikk

Eksempel:

KAFFE JEG LIKER (Kaffe, jeg liker det)

Topikk: KAFFE, Kommentar: JEG LIKER

Spørresetninger

Ja/nei-spørsmål:

- Hevede øyenbryn
- Fremoverlent kropp
- Øyekontakt med mottaker
- Samme ordstilling som påstand

Hv-spørsmål:

- Rynkede øyenbryn
- Spørretegn til slutt
- HVA, HVEM, HVOR, HVORFOR
- HVORDAN, NÅR, HVILKEN

Negasjon

- Hoderist (non-manuell)
- IKKE-tegn
- Kan kombineres
- Negasjon ofte til slutt

Tidsuttrykk

- **Tidslinje** – går fra bak til foran
- Bak kroppen = fortid
- Ved kroppen = nåtid
- Foran kroppen = fremtid
- Tidsmarkør først i setningen

Vanlige tidsuttrykk:

- I-GÅR, I-DAG, I-MORGEN
- FORRIGE-UKE, NESTE-UKE
- FØR, NÅ, SENERE
- ALLTID, ALDRI, OFTE

Pronomen og peking

- **JEG** – peke på seg selv
- **DU** – peke på mottaker
- **HAN/HUN/DEN** – peke til side
- Referenter plasseres i rommet
- Pek tilbake for referanse

Rombruk og lokalisering

Tegnsrommet

- Rommet foran kroppen
- Fra hodet til hoften
- Armlengdes bredde
- Nøytralt rom = midten
- Betydningsbærende plasseringer

Lokalisering

- Plassere referenter i rommet
- Etablere "loci" (steder)
- Peke tilbake for referanse
- Brukes til å skille subjekter
- Viktig for fortelling

Retningsverb

- Bevegelse viser subjekt/objekt
- GI: fra giver til mottaker
- SE: retning viser hvem som ser
- FORTELLE: fra avsender til mottaker
- HJELPE: fra hjelper til den som hjelpes

Rollebytte

- Skifte kroppsorientering
- Markerer ulike personer
- Viktig i fortelling
- Direkte tale
- Øyeblikk og blikk endres

Ansiktsuttrykk og munnavlesning

Non-manuelle komponenter

- **Øyenbryn** – spørsmål, betoning
- **Øyne** – fokus, intensitet
- **Blikk** – referanse, rollebytte
- **Munn** – adjektiver, måte
- **Hode** – nikk, rist, vinkling
- **Kropp** – topikk, kontrast

Munnstillinger

- **Munnbilde** – lånt fra talespråk
- **Munngestikk** – egen tegnspråkform
- Kan endre betydning
- Viser størrelse, måte, intensitet

Eksempler på munngestikk:

- "mm" – lett, rolig
- "puff" – plutselig, stor
- "th" – uforsiktig, slurvet
- "sh" – glatt, lett

Klassifikatorer

Hva er klassifikatorer?

- Håndformer som representerer objekter
- Viser form, størrelse, bevegelse
- Brukes etter at referent er etablert
- Svært produktive i tegnspråk
- Visuell-ikonisk representasjon

Typen klassifikatorer

Entitetsklassifikatorer:

- Hele objekter
- Person: pekefinger
- Kjøretøy: B-hånd (flat)
- Dyr: 3-hånd (to ben)

Håndteringsklassifikatorer:

- Viser hvordan man holder noe
- Gripe rundt glass
- Holde penn
- Bære pose

Deskriptive klassifikatorer:

- Beskriver form og overflate
- Rund, flat, bølgete
- Tykkelse, størrelse

Klassifikatorbruk

1. Etabler referenten først
2. Bruk så klassifikator
3. Vis plassering i rommet
4. Vis bevegelse/handling

Døvekultur og historie

Døvesamfunnet

- Språklig og kulturelt fellesskap
- "Døv" med stor D = kulturell identitet
- Tegnspråk som førstespråk
- Egne tradisjoner og verdier
- Visuell orientering

Døveskolenes historie

- **1825** – Første døveskole (Trondheim)
- **1848** – Kristiania døveskole
- **1880** – Milano-kongressen
- Oralisme dominerte lenge
- **1970-årene** – Tegnspråk akseptert igjen
- **1997** – Rett til tegnspråkopplæring

Viktige milepæler

- **2009** – NTS anerkjent i språkloven
- **2021** – Ny språklov styrker NTS
- Tegnspråk i NRK og media
- Tegnspråktolking som rett
- Økende forskning på NTS

Kulturelle verdier

- Visuell kommunikasjon
- Direkte øyekontakt
- Kollektivism
- Informasjonsdeling
- Historiefortelling
- Humor på tegnspråk

Døve organisasjoner

- Norges Døveforbund (NDF)
- World Federation of the Deaf
- Døves kulturdager
- Deaflympics

Nyttige tegn og fraser

Hilsener

- HEI – Vinke med åpen hånd
- HA-DET – Vinke med lukket hånd
- GOD-MORGEN
- GOD-KVELD
- HVORDAN-GÅR-DET
- BRA, FINN, TAKK

Grunnleggende fraser

- HVA HETER DU?
- JEG HETER [fingerstave navn]
- HVOR KOMMER DU FRA?
- JEG FORSTÅR / FORSTÅR-IKKE
- KAN DU GJENTA?
- LANGSOMT TAKK

Tallsystem

- 1–5: Fingre opp fra pekefinger
- 6–10: Ulike håndformer
- 11–15: Kombinasjoner
- Store tall: Inkorporering
- Alder, pris, tid: egne systemer

Fingerstaving

- Ett-hånds alfabet i Norge
- Brukes for navn, fremmedord
- Låneord fra talespråk
- Kan forkortes/innlemmes
- Holdes i nøytralt rom

Kommunikasjonsregler

Visuell oppmerksomhet

- Etabler øyekontakt før du begynner
- Vink, bank i bordet, signal med lys
- Berør lett på skulder/arm
- Ikke blokker siktlinje
- Vent til du har oppmerksomhet

Samtalerregler

- Oppretthold øyekontakt
- Nikk for å vise forståelse
- Avbryt ikke midt i tegn
- Bruk "ja" og "mm" med nikk
- Still oppklarende spørsmål

Belysning og miljø

- Godt lys på ansikt og hender
- Unngå motlys
- Nøytral bakgrunn
- Ikke for mye visuell støy
- Passelig avstand

Sjekkliste eksamen

Produksjon (tegne)

- Tydelige håndformer
- Korrekt plassering
- Flytende bevegelser
- Riktig orientering
- Non-manuelle uttrykk
- Riktig bruk av rom
- Grammatisk korrekt

Resepsjon (forstå)

- Forstå hovedbudskap
- Fange detaljer
- Tolke non-manuelt
- Gjenkjenne klassifikatorer
- Forstå rombruk

Kultur og kunnskap

- Kjenne til døvehistorie
- Forstå kulturelle normer
- Vite om språkets status
- Respektere språksamfunnet